DET 8. BUD - DU SKAL IKKE TALE USANT OM DIN NESTE

(A.O.Halås okt. 2011)

"Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke svikter vår neste og lyver om ham, baktaler eller setter ut falske rykter om ham, men unnskylder ham, snakker pent om ham og tar alt i beste mening"
(Luthers lille katekisme)

C.O. Rosenius begynner sin utleggelse av dette budet slik: *"Nå er vi kommet til det budet som nesten ingen bryr seg om"*. Mange mennesker som tar på stort alvor at de ikke skal stjele m.m. er mindre nøye på hva de sier. Guds bud på "den andre tavle" skal verne oss og sette gode rammer rundt livet.

Det 4. bud skal gi oss en trygg og god familie og vokse opp
Det 5. bud skal gi oss trygghet for liv og helse
Det 6. bud skal gi oss trygge ramme for kjærlighet, ekteskap og seksualitet
Det 7. bud skal gi oss trygghet for vår eiendom, det samme gjelder det 9. og 10. bud

Det 8. bud skal gi oss trygghet for vårt gode navn, rykte og selvfølelse. Dette er verdier som er svært viktige for alle mennesker. Baktalelse og løgn er derfor tyveri av vår nestes navn og ære.

"Heller en tyv enn en som har vennet seg til løgn, begges lodd er fordervelse" Sirak 20,25

I Å TALE SANT I RETTSSAKER

"Du skal ikke si falskt vitnesbyrd mot din neste" er vel den mest korrekte oversettelsen av dette budet. Det handlet først og fremst om at man i rettsaker skulle tale sant.

"For domstolen bryter en det 8. bud hvis en retter falsk anklage mot noen eller hvis en som er anklaget prøver å flykte fra sannheten ved løgnaktige påstander, eller hvis et vitne taler usant. Det samme er tilfelle når en sakfører med vitende og vilje fremmer en falsk påstand eller en dommer med vitende forkynner en falsk dom" Rosenius

II Å TALE SANT ELLER USANT OM SINE MEDMENNESKER

Baktalelse og løgn mot andre mennesker er en svært utbredt og vanlig synd. Det er en synd som mange ganger ikke kan straffes juridisk på samme måte som f.eks. tyveri eller drap. Likevel gjør den stor og ofte ubotelig skade. Et vondt ord kan ta fra deg all glede og søvn i dagevis. Jakob taler i sitt brev om den lille tungen som kan gjøre så stor skade *(Jakob 3)*.

Ordsp18,8 Baktalerens ord er som lekre retter, og de trenger ned i menneskets indre.

Sal 50,19-21 Din munn slipper du løs med ondt, og din tunge spinner svik. Du sitter og taler mot din bror, du baktaler din mors sønn. Dette har du gjort, og jeg har tidd. Du tenkte jeg var som du. Men jeg vil straffe deg og stille det fram for dine øyne.

1) Hvordan Bibelen definerer baktalelse (og brudd på det 8. bud)

a) Det er baktalelse/løgn å tale vondt/negativt/nedsettende om andre bak deres rygg

Mefiboset ble baktalt av sin tjener ovenfor kong David *2. Sam 16-19*
se også Salme 15,3 Salme 41,6 Salme 50,19-20 Ord.sp. 30,10 3. Joh v 10

b) Det er baktalelse/løgn å sladre og bringe videre rykter – sanne og usanne

Paulus advarer unge enker som hadde god tid til å prate med folk mot å falle i denne synden *Tim 5,13*

c) Det er noen ganger baktalelse/løgn å angi andre – bryte taushetsplikt m.m.

Jeremia ble angitt da han ble forfulgt at presteskapet i Jerusalem *Jer 20,10.* Å forråde noen i f.eks. krig og brudd på taushetsplikt er vanligvis brudd på det 8. bud

d) Det er brudd på det 8. bud å fordømme andre / foregripe Guds dom

Det er en vesentlig forskjell på å påpeke brudd på Guds ord og det å dømme andre til frelse/ fortapelse – dommen hører Gud, men vi skal si i fra hva hans ord sier *Jakob 4, 11-12*

e) Å sette ut falske rykter

Det skal ofte ikke så mange ord til for å ødelegge andres navn, rykte (ja hele livet) med å spre et falskt lite rykte *2. Mos 23,1*

f) Baktalelsen har sitt opphav i Djevelen (diabols betyr "baktaler/løgner" – *Joh 8,44***)**

g) Baktalelsen har sin rot i menneskets hjerte *(Matt 15,19)*

h) Baktalelsen springer ofte ut fra sjalusi/hat eller misunnelse ***Salme 109,2-3***

"…det gjelder oss alle sammen – her blir det forbudt å synde med tungen slik at man på en eller annen måte kan skade eller krenke sin neste. Å si falskt vitnesbyrd er jo noe en gjør med munnen. Det vi gjør med munnen som er imot nesten, det vil Gud ha avverget. Det kan være falske predikanter med sin lære og sin bespottelse, det kan være falske vitner og dommere med sin dom, eller ellers utenfor retten med løgn og ondsinnet omtale. Til dette må vi særlig regne den stygge og skammelige lasten å baktale eller bakvaske, som djevelen driver oss til. Det kunne være meget å si om dette. Det er jo en alminnelig, fordervelig last at alle vil heller høre noe vondt enn noe godt om sin neste. Selv er vi så onde at vi ikke kan tåle at noen baktaler oss, men vi vil derimot at hele verden skal snakke pent og godt om oss. Likevel tåler vi ikke å høre at man sier det beste om andre." Luther

i) Baktalelse kan ha sitt utspring i usikkerhet, frykt og uvitenhet om det som er ukjent

Ofte er det lettere å tale negativt om ting man er usikker på enn å gjøre ett oppriktig forsøk på å lære det å kjenne. Mye rasisme har sitt utspring i dette. Når noen stempler alle muslimer som en fare mot frihet og demokrati er det også løgn og baktalelse. Vi har også sett at nye arbeidsformer i kristent arbeid noen ganger skaper baktalelse blant de som opplever dette fremmed og ukjent.

j) Baktalelsens innhold kan være både løgn og sannhet

Selv om et rykte er sant skal det ikke bæres videre og sladres om.

For å unngå denne lasten skal vi merke oss at ingen har lov til å dømme og straffe sin neste offentlig – om han ser at han synder – uten at han har befaling til det. Det er nemlig meget stor forskjell på de to tingene: å vite om synd, og dømme for synd. Vite om den kan du vel, men dømme den skal du ikke. Jeg kan vel se og høre at min neste synder. Men å fortelle det til andre, har jeg ingen befaling til. Hvis jeg nå farer i vei og dømmer og fordømmer, så faller jeg i en synd som er langt større enn nestens. Har du imidlertid fått vite om din nestes synd, så har du ikke noe annet å gjøre enn å la dine ører være en tillukket grav, inntil du får befaling om å dømme og straffe på embets vegne.

Baktalere er det rette navnet på dem som ikke nøyer seg med å vite om slikt, men går videre og tar seg til å dømme. Når de får greie på en liten ting om en annen, bærer de det rundt i alle kroker, og gotter og koser seg riktig over at de kan få skadet ham. De er akkurat som svinene, som velter seg i søla og roter rundt der med trynet. Dette er ikke noe annet enn å gripe inn i Guds dom og embete, og dømme og straffe med den strengeste dom. For ingen dommer kan straffe strengere eller gå lengre enn å si: Dette mennesket er en tyv, en morder, en forræder osv. Den som derfor våger seg til å si slikt om nesten, han tiltar seg den samme retten som keiseren og øvrigheten har. Selv om du ikke fører sverdet, så bruker du din giftige tunge til skam og skade for din neste.
Derfor vil Gud ha forebygd at en taler vondt om sin neste, selv om han fortjener det og vi har sikkert kjennskap til saken. Enda mindre skal vi si noe vondt om ham hvis vi ikke vet bedre enn det vi har hørt av løse rykter. Men du sier: Skal jeg ikke si det når det er sant? – Jeg svarer: Hvorfor bringer du ikke saken fram for de rettmessige dommere? – Nei, sier du, jeg kan ikke bevise det offentlig. Derfor ville de kanskje slå meg på munnen og avvise meg med skam. – Nettopp, kjære! Lukter du nå lunten? Tør du ikke stå fram og stå til rette for de personene som har med å dømme i slikt, så får du holde munn. Men vet du noe, så hold det for deg selv, og nevn det ikke for andre. Hvis du bringer det videre – selv om det er sant – så står du likevel der som en løgner, fordi du ikke kan bevise at det er sant. En annen ting er at du også viser en ondskapsfull oppførsel. For en skal ikke ta fra en annen hans gode navn og rykte, med mindre det i forveien er fratatt ham offentlig. Luther

***k)* Baktalelse er synd mot Gud og skal få sin fortjente dom** *Matt 12,36 Jak 1,26*

2) Lev hos Jesus med din baktalelse

Hos Jesus er det tilgivelse for all synd, også baktalelsen. Det er en stor forskjell på å "falle i synde" og å gjøre synden til vane og liv ("leve i synd").Gjør man det står man utenfor Guds rike. Bibelen setter baktalelse sammen med f.eks. avgudsdyrkelse og hor *1. Kor 6,10*. Vi må derfor leve hos Jesus med vår all vår synd *1. Joh 1,7 – 2,4* *Jesaja 1,18*

3) Konsekvenser av baktalelse

Baktalelse, løgn og usannheter fører aldri gode ting med seg. Det er som en snare som binder deg mer og mer. Bibelen viser oss blant annet følgende konsekvenser av brudd på det 8. bud:

- det ødelegger vennskap *Ord.sp. 16,28*
- det skaper mistillit og svik mellom mennesker *Ord.sp. 12,17*
- det offentliggjør ting som burde vært skjult for offentligheten *Ord.sp. 11,13*
- det skaper krangel *Salme 55,22*
- det ødelegger *Salme 52,6*
- det beviser at den som baktaler/lyver er et uforstandig menneske *Ord.sp. 11,12*

4) Hvem baktaler og hvem blir baktalt / løyet på?

a) Jesus ble baktalt og løyet på *Joh 7,12*

b) **Kristne blir normalt baktalt** *1. Pet 2,12* *Matt 5,11* *2. Kor 6,8*

Det er faktisk unormalt og underlig hvis kristne ikke opplever baktalelse. Vi skal løfte frem det kristne evangeliet i en verden som ikke kjenner Jesus. Samtidig må vi leve slik at ingen har grunn til å baktale oss på grunn av vårt liv. Det er salig å bli baktalt for Jesu skyld, men det er noe helt annet å bli baktalt for hykleri og et "dårlig liv" som en kristen *1. Pet 2,12*

c) (Dessverre) baktaler kristne både hverandre og andre *Jakob 3,10* *2. Kor 12,20-21*

d) Et eksempel fra virkeligheten *4. Mos 12,1-15*

- baktalelse mellom de som hørte Herren til *v 1*
- baktalelsen hadde sitt opphav i misunnelse *v 2a*
- baktalelsen var delvis sannhet/delvis løgn *v 2b*
- baktalelsen skapte sår *v 3*
- baktalelsen er synd som Gud registrerer *v 2 c*
- baktalelsen straffes av Gud *v 10*
- baktalelse er synd som kan tilgis av Gud *v 14-16*

5) Hvordan skal vi styre vår tunge?

Synd trives ikke i Jesu nærhet og i Guds lys *1. Joh 1,7.* I tillegg er det viktig å arbeide med sine vaner og uvaner. Vi er ikke nødt til å "henge oss på" når andre utsettes for baktale. Vi kan venne oss av med å stadig servere små hvite løgner og overdrivelser. Det er viktig å tenke bevist over hva vi sier om andre mennesker. Vismannen Sirak sin bok (en av "apokryfene" – nyttige bøker som av ulike grunner ikke ble tatt inn i Det Nye Testamentet) sier følgende:

"La deg ikke kalles en øretuter, og forråd ingen med din tunge" Sirak 5,16

"Si aldri det andre har sagt. Fortell ikke venn eller fiende om andres livsførsel, og hvis du ikke synder ved det så åpenbar det ikke" Sikar 19,7-8

6) Hvordan møte andre som baktaler?

Når vi møter baktalelse og sladder så SKAL vi gjøre flere ting. Hvis alle kristne hadde praktisert dette ville baktalelse og løgn hatt langt dårligere vekstvilkår blant kristne enn det dessverre ofte har.

1) Vi skal si ifra at Bibelen forbyr deg å høre på han, og forlate stedet hvis sladderen fortsetter *1. Kor 5,11*

2) Vi skal si imot vedkommende og påtale at som kristne kan vi ikke godta baktalelse. Videre skal vi gjøre det klart at vi vil fortelle den som blir baktalt hva vedkommende har sagt.

Hvis du derfor treffer en slik sladderhank som baktaler en annen, så motsi ham rett i øynene! Da vil han bli rød av skam. På den måten kan en få stoppet munnen på mange som ellers bringer stakkars mennesker i et dårlig rykte, som de vanskelig blir kvitt igjen. Et godt navn og rykte er det nemlig lett å ta fra en, men det er ikke lett å gi ham det igjen" Luther

3) vi skal be for den som baktaler andre

4) vi skal gjøre ekstra mye godt mot de som baktaler og lyver på oss *Rom 12,20 1. Pet 2,12*

7) Noen har rett til å snakke om rykter m.m.

Styresmakter, domstoler, kristne ledere m.m. har i mange tilfeller lov til, ja endatil plikt til å snakke sammen om rykter og sladder. Går det f.eks. rykter om at kretslederen i NRI stjeler i butikkene er kretsstyret pålagt å ta tak i saken for å få klarhet i hva som er sant/usant. Det 8. bud skal verne oss for sladder og løgn, men det beskytter ikke synden, og noen har mandat til å påtale og straffe synd på Guds vegne (f.eks. myndighetene og ledere i den kristne kirke).

"Du ser altså at det er forbudt for enhver å si noe som helst vondt om nesten. Dette gjelder imidlertid ikke for den verdslige øvrighet, prester og foreldre, for en må ikke forstå budet slik at synden ikke skal bli straffet" Luther

(Sitatene fra Luther er fra Den store katekismen – sitatene fra Rosenius er fra boka "Budene")